

**TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ**

-----***-----

**KHÔI PHỤC BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ VĂN HOÁ
TRUYỀN THỐNG TRONG LỄ HỘI XÊN MỪNG CỦA NGƯỜI
THÁI ĐEN TẠI SƠN LA**

Sinh viên thực hiện : **Đào Thị Hằng**

Hướng dẫn khoa học : **TS. Ứng Duy Thịnh**

HÀ NỘI, 2009

LỜI CẢM ƠN

Trong quá trình thực hiện khóa luận này em đã nhận được sự giúp đỡ tận tình của các thầy cô giáo Khoa Văn hóa Dân tộc thiểu số, TS. Ứng Duy Thịnh, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Sơn La, UBND xã Chiềng Còi, cán bộ và nhân dân dân tộc Thái ở nhiều xã thuộc thành phố Sơn La... Nhân đây chúng tôi xin gửi lời cảm ơn sâu sắc nhất tới tất cả và mong tiếp tục nhận được những giúp đỡ quý báu.

Do khả năng có hạn nên khóa luận viết không tránh khỏi thiếu sót. Chúng tôi mong nhận được nhiều ý kiến đóng góp cho khóa luận được hoàn thiện hơn

Chúng tôi xin chân thành cảm ơn!

Tác giả
Đào Thị Hằng

MỤC LỤC

Phần mở đầu

1. Lý do chọn đề tài.....	3
2. Mục đích và nhiệm vụ của đề tài.....	4
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	4
4. Phương pháp nghiên cứu.....	5
5. Lịch sử nghiên cứu.....	5
6. Đóng góp của đề tài.....	6
7. Bố cục đề tài.....	6

Chương 1: Lễ hội truyền thống trong sinh hoạt văn hoá của dân tộc Việt nam.....8

1.1. Lễ hội truyền thống những đặc điểm và cấu trúc lễ hội.....	8
1.1.1. Khái niệm lễ hội truyền thống.....	8
1.1.2. Những đặc điểm và cấu trúc lễ hội truyền thống.....	10
1.2. Lễ hội truyền thống trong sinh hoạt văn hoá của dân tộc Việt nam.....	18
1.2.1. Những giá trị văn hoá trong lễ hội truyền thống.....	18
1.2.2. Lễ hội truyền thống trong sinh hoạt văn hoá dân tộc thiểu số.....	21

Chương 2: Lễ hội truyền thống “ Xên Mừng” của người Thái đen tại xã Chiềng Cơi, thành Phố Sơn la, tỉnh Sơn La.....26

2.1. Khái quát đời sống xã hội của tộc người Thái đen ở xã Chiềng Cơi, thành phố Sơn La.....	26
2.1.1 Không gian cư trú của người Thái đen ở xã Chiềng Cơi, thành phố Sơn La.....	26
2.1.2. Đời sống kinh tế của người Thái đen ở xã Chiềng Cơi, Sơn La.....	29
2.1.3. Không gian văn hoá của người Thái ở xã Chiềng Cơi, Sơn La.....	30

2.2. Lễ hội truyền thống “ Xên Mừng” của người Thái đen ở xã Chiềng Cơi, thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La.....	37
2.2.1. Nguồn gốc hình thành và phát triển của lễ hội “Xên Mừng”.....	37
2.2.2. Diễn trình của lễ hội “Xên Mừng”.....	40
2.2.2.1. Phần lễ.....	40
2.2.2.2. Phần hội.....	60
Chương 3: Khôi phục, bảo tồn và phát huy các giá trị văn hoá trong lễ hội “Xên Mừng” của người Thái đen ở xã Chiềng Cơi, thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La.....	63
3.1 Các yếu tố cần thiết cho công tác khôi phục bảo tồn và phát huy lễ hội “Xên Mừng” người Thái ở xã Chiềng Cơi, thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La.....	63
3.1.1. Vai trò ý nghĩa của lễ hội “Xên Mừng”.....	63
3.1.2. Sự quan tâm lãnh đạo của các cấp chính quyền và ngành văn hoá.....	65
3.2. Khôi phục bảo tồn và phát huy các giá trị văn hoá trong lễ hội “Xên Mừng” Của tộc người Thái đen ở xã Chiềng Cơi, thành phố Sơn La , tỉnh Sơn La.....	70
3.2.1. Công tác khôi phục bảo tồn lễ hội “ Xên Mừng”.....	70
3.2.2. Phát huy các giá trị văn hoá trong lễ hội “ Xên Mừng” của tộc người Thái đen ở xã Chiềng Cơi, thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La.....	72
Kết Luận.....	75
Danh mục và tài liệu tham khảo.....	78
Danh sách người cung cấp tài liệu.....	80
Phụ lục	81

MỞ ĐẦU

1. LÝ DO CHỌN ĐỀ TÀI

Việt Nam là một quốc gia đa dân tộc với nhiều bản sắc văn hoá riêng của từng dân tộc. Việc bảo tồn các di sản văn hoá là một việc làm rất quan trọng và cần thiết. Nhằm phát huy những truyền thống tốt đẹp của các dân tộc, nâng cao không ngừng tinh thần yêu nước và ý thức làm chủ tập thể Tổ quốc Việt Nam Xã hội Chủ nghĩa, Đảng và Nhà nước ta rất quan tâm đến công tác siêu tâm, khai thác, phục hồi và phát huy vốn văn hoá truyền thống của các dân tộc. Đặc biệt trong giai đoạn hiện nay đất nước ta đang hước vào thời kỳ công nghiệp hoá - hiện đại hoá, “ Xây dựng một nền văn hoá tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc” theo định hướng của Đảng. Việc tìm hiểu và đánh giá đặc trưng văn hoá của các dân tộc là một việc làm hết sức quan trọng.

Việc chọn đề tài “ **Khôi phục bảo tồn và phát huy các giá trị văn hoá truyền thống trong lễ hội Xên Mừng của người Thái đen tại Sơn La**” có ý nghĩa khoa học và thực tiễn lớn. Do lễ hội là hình thức sinh hoạt văn hoá dân gian gắn bó với tôn giáo, lễ hội vừa là nhu cầu tâm linh, vừa là một loại hình sinh hoạt văn hoá tổng hợp, lắng đọng nhiều tầng lớp như văn hoá, lịch sử, tín ngưỡng... Với khuynh hướng phục hồi lễ hội trong những năm gần đây, có rất nhiều công trình khoa học về đề tài này. Nhưng lễ hội “Xên Mừng” vẫn còn ít được tìm hiểu, nghiên cứu một cách cụ thể. Trong khi đó điều kiện đất nước đang chuyển mạnh sang nền kinh tế nhiều thành phần trong cơ chế thị trường hiện nay, nhiều giá trị văn hoá truyền thống quý báu bị mai một. Bởi vậy, làm sao và làm như thế nào để một mặt vừa thực hiện tốt chủ trương phát triển nền kinh tế nhiều thành phần theo định hướng xã hội chủ nghĩa, đồng thời vừa giữ gìn, bảo vệ và phát huy bản sắc văn hoá truyền thống đang là vấn đề được Đảng và Nhà nước ta hết sức quan tâm. Đối với dân tộc Thái đen ở Sơn La vấn đề này cũng không nằm ngoài những điều kiện chung của Đất nước, thêm vào đó là những đặc điểm riêng của nền kinh tế

của người Thái còn mang nặng tính chất sản xuất nhỏ, tự cung tự cấp là chủ yếu. Người Thái còn giữ được nhiều yếu tố, giá trị văn hoá truyền thống, song đã và đang chịu ảnh hưởng một cách tự phát, thiếu chọn lọc những yếu tố văn hoá hiện đại, trong đó không loại trừ những yếu tố văn hoá độc hại. Vì vậy việc giữ gìn, bảo tồn và phát huy những giá trị văn hoá truyền thống gắn liền với việc tiếp thu những tinh hoa văn hoá hiện đại của nền kinh tế thị trường theo định hướng xã hội chủ nghĩa lại càng trở nên hết sức cấp bách.

Việc nghiên cứu đề tài khoá luận này sẽ góp phần cung cấp thêm những thông tin, tư liệu cần thiết cho các công trình khoa học về tôn giáo, văn hoá và tâm lý sau này. Cũng như góp phần vào việc giữ gìn bản sắc văn hoá dân tộc, làm phong phú thêm kho tàng văn hoá của cộng đồng 54 dân tộc Việt Nam Xã hội Chủ nghĩa và người Thái đen ở Sơn La nói riêng.

2. MỤC ĐÍCH

Mục đích chính của khoá luận là điều tra, khảo sát, miêu tả, phân tích lễ hội “Xên Mường” của người Thái đen ở Sơn La nhằm định vị, định dạng những giá trị truyền thống, qua đó đưa ra một số ý kiến về việc khôi phục, bảo tồn và phát huy những mặt tích cực của giá trị văn hoá trong lễ hội.

Qua lễ hội này, sắc thái văn hoá dân tộc được biểu hiện rõ nét hơn. Từ đó rút ra những giá trị tiêu biểu để nêu ra được biện pháp xây dựng quản lý lễ hội trong thời kì công nghiệp hoá - hiện đại hoá nhằm giữ gìn phát huy bản sắc dân tộc.

3. ĐỐI TƯỢNG VÀ PHẠM VI NGHIÊN CỨU

Đối tượng tìm hiểu của khoá luận này là lễ hội “Xên Mường” trong phạm vi của dân tộc Thái (ngành Thái đen) tỉnh Sơn La. Nội dung của khoá luận sẽ đề cập bao gồm việc miêu tả về các trình thức, các nghi thức, nghi lễ liên quan đến lễ hội này. Đồng thời nêu vai trò và công tác khôi phục bảo tồn và phát triển cho lễ hội.

4. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Trong quá trình thực hiện khoá luận này chúng tôi dựa vào quan điểm của chủ nghĩa Mác-Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối lãnh đạo của Đảng, Nhà nước ... Việc nghiên cứu về Xên Mường của người Thái ở Chiềng Cơi Thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La dựa trên cơ sở của phương pháp duy vật lịch sử.

Phương pháp chủ đạo được sử dụng để tìm hiểu về lễ hội “ Xên Mường” này đạt hiệu quả với nguồn tài liệu hiếm hoi trong những công trình của các tác giả đi trước, trên sách báo, tạp chí, mạng internet...thì điển dĩ dân tộc học là phương pháp chủ yếu được sử dụng để hoàn thành khóa luận này.

Để xử lý tư liệu, biên soạn báo cáo, chúng tôi sử dụng các phương pháp phân tích, thống kê, so sánh...

5. LỊCH SỬ NGHIÊN CỨU

Từ trước tới nay, Thái là một dân tộc luôn nhận được sự quan tâm chú ý của nhiều học giả trong nước và ngoài nước. có thể kể đến một trong những công trình nghiên cứu về người Thái ở Việt Nam.

Năm 1986, các tác giả Bùi Thịnh, Cầm Trọng, Nguyễn Hữu Ưng đã công bố cuốn: *Các dân tộc ở Tây Bắc*.

Năm 1977, Nhà xuất bản Khoa Học Xã Hội đã xuất bản cuốn: *Tư liệu về lịch sử và xã hội dân tộc Thái*.

Năm 1978, Đặng Nghiêm Vạn, Cầm Trọng đã công bố về *người Thái ở Tây Bắc Việt Nam*, do nhà xuất bản Khoa Học Xã Hội ấn hành.

Năm 1995, hai tác giả Cầm Trọng, Phan Hữu Dật đã công bố cuốn: *Văn hoá Thái Việt Nam*, do nhà xuất bản Văn hoá Dân tộc in ấn.

Năm 2000, cuốn *Luật tục Thái Việt Nam* của Ngô Đức Thịnh - Cầm Trọng do nhà xuất bản Văn hoá Dân tộc ấn hành ...

Những công trình công bố trên đã giới thiệu chung các nhóm Thái ở Việt Nam và giúp người đọc hiểu biết khái quát về các nhóm Thái. Đặc biệt

nhiều năm gần đây có những khoá luận, luận văn, luận án thạc sĩ, tiến sĩ cũng đã đề cập đến nhiều những vấn đề về các nhóm Thái cụ thể như: luận án tiến sĩ củ Hoàng Lương về “*Hoa văn mặt phà Thái ở Mường Tấc, Phù yên, Sơn La*”, luận án tiến sĩ của Vi Văn An về “*Thiết chế bản mường truyền thống của người Thái ở Miền Tây Nghệ An*”, khoá luận tốt nghiệp của Hoàng Thị Quyên về lễ “*Xên lau nỏ*” của người Thái ở Mường Tấc, Phù Yên, Sơn La...

Đối với các lễ hội liên quan đến cầu mùa, cầu an như “*Xên Mường*” của người Thái thì chưa có công trình nào và bài viết nào trừ một số cuốn như: *Văn hoá các dân tộc Tây Bắc Việt Nam* của PGS.TS Người Thái Hoàng Lương ở Tây Bắc do nhà xuất bản Thông Tấn phát hành...là có nói đến đôi chút về lễ hội này.

Vì thế tôi mong muốn được giới thiệu một số tư liệu cụ thể về lễ hội này qua nội dung khoá luận tốt nghiệp của mình.

6. ĐÓNG GÓP CỦA KHOÁ LUẬN

Khoá luận là chuyên khảo đầu tiên về lễ hội “*Xên Mường*” của người thái ở Sơn La được miêu tả một cách toàn diện. Đưa ra những giải pháp có tính khả thi góp phần khôi phục lại trong đời sống văn hoá tộc người.

Góp phần làm rõ nguyên nhân, tính chất, và đặc điểm có tính địa phương về tín ngưỡng dân gian thông qua lễ hội cổ truyền giúp chúng ta hiểu thêm truyền thống văn hoá Thái.

Đề xuất ý kiến nhằm kế thừa, phát huy mặt tích cực, hạn chế những mặt tiêu cực trong lễ hội “*Xên Mường*” trong quá trình xây dựng nông thôn, làng bản mới ở Sơn La nói chung vùng người Thái nói riêng. Đặc biệt là việc quản lý, sưu tầm, khôi phục, bảo tồn và phát huy lễ hội trong điều kiện hiện nay.

7. BỐ CỤC ĐỀ TÀI.

Ngoài phần mở đầu, kết luận và phụ lục, nội dung chính của tiểu luận gồm 3 chương:

Chương 1: Lễ hội truyền thống trong sinh hoạt văn hoá của dân tộc Việt Nam

Chương 2: Lễ hội truyền thống “Xên Mừng” của người Thái đen, xã Chiềng Cơi, Thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La.

Chương 3: Khôi phục, bảo tồn và phát huy các giá trị Văn hoá trong lễ hội “Xên Mừng” của người Thái đen xã Chiềng Cơi, Thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Toan Ánh. *Hội hè đình đám*. Nxb Nam chí tùng thư, Sài Gòn, 1969.
2. Nguyễn Chí Bền, Trần Lâm Biền, Bùi Khởi Giang... *tuyển chọn*. Nxb Văn hóa Dân tộc, 2000.
3. Lò Văn Lả, Khắc Bạo, Cầm Bao, Quàng Văn Đồi. *Bản khảo tả lễ hội Xên Mường*
4. Thuận Hải. *Bản Sắc văn hóa lễ hội*. Nxb Giao Thông Vận Tải, 2007
5. Hồ Hoàng Hoa. *Lễ hội một nét đẹp trong sinh hoạt văn hóa cộng đồng*. Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội, 1998
6. Vũ Thị Hoa. *Lễ hội cầu mùa của người Thái ở Tây Bắc Việt Nam*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội, 1997.
7. Hoàng Nam. *Một số giải pháp quản lý lễ hội dân gian*. Nxb Văn hóa Dân tộc, 2005.
8. Hoàng Nam. *Giữ gìn và phát huy giá trị văn hóa các dân tộc thiểu số*. Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội, 2001.
9. Hoàng Lương. *Lễ hội truyền thống các dân tộc thiểu số ở Miền Bắc Việt Nam*. Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội, 2002.
10. Hoàng Lương. *Văn hóa các dân tộc Tây Bắc Việt Nam*. Nxb Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, Hà Nội, 2005.
11. Huỳnh Quốc Thắng.: *Lễ hội dân gian của người Việt ở Nam Bộ khía cạnh giao tiếp Văn hóa Dân tộc*. Nxb Văn hóa Thông tin, 2003.
12. Ngô Đức Thịnh. *Về tín ngưỡng và lễ hội cổ truyền*. Nxb Văn hóa Thông tin, 2007.
13. Ngô Đức Thịnh. *Những giá trị Văn hóa của lễ hội cổ truyền và nhu cầu của xã hội hiện đại*. Nxb Văn hóa Thông tin
14. Cầm Trọng. *Những hiểu biết về người Thái ở Việt Nam*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2003.

15. Cầm Trọng – Phan Hữu Dật. *Văn hóa Thái Việt Nam*. Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội, 1995.
16. Lê Trang Vũ. *Lễ hội Cổ Truyền*. Nxb Khoa học Xã hội, 1992.
17. Trần Quốc Vượng. *Lễ hội từ một cái nhìn tổng thể*. tạp chí Văn hóa dân gian, H số 1/1986.
18. Viện Dân tộc học. *Những biến đổi về kinh tế - Văn hóa các tỉnh miền núi phía Bắc*. Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội, 1996.
19. Nhiều tác giả. *Người Thái ở Tây Bắc*. Nxb Thông Tuần, Hà Nội, 2008.
20. Nhiều tác giả. *Giữ gìn, phát huy di sản văn hóa các dân tộc Tây bắc*. Nxb Văn hóa Dân tộc tạp chí Văn hóa Nghệ thuật, 2001.